

Paul Henri Chombart

Praca badawcza grupy wielodyscyplinarnej : (badanie ewolucji życia społecznego i obrazu społeczeństwa)

Przegląd Socjologiczny / Sociological Review 22/1, 95-101

1968

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PAUL HENRI CHOMBART DE LAUWE — PARYŻ

PRACA BADAWCZA GRUPY WIELODYSZYPLINARNEJ
(BADANIE EWOLUCJI ŻYCIA SPOŁECZNEGO I OBRAZU SPOŁECZEŃSTWA) *

Pojawienie się i rozwój zespołów badań wielodyscyplinarnych w naukach społecznych jak i w innych dyscyplinach stanowi jedną z najbardziej charakterystycznych cech ewolucji naukowej w ostatnich latach. Opis i analiza jednego z dawniejszych zespołów tego rodzaju mogą dopomóc do lepszego określenia problemów tego rodzaju badań, na które składają się: praca zespołowa, orientacja i koordynacja badań, powiązania zewnętrzne, dydaktyka, związki z badaniami stosowanymi, dokumentacja, finansowanie i przekazywanie rezultatów do wykorzystania.

* * *

Grupa Etnologii Społecznej formowała się stopniowo w latach 1949—1957 przy Musée de l'Homme oraz Centrum Badań Socjologicznych. Na początku składała się ona z jednego badacza i dwóch lub trzech współpracowników, którzy postawili sobie za cel badanie ewolucji aspiracji rodzin robotniczych. Wkrótce okazało się, że to badanie z zakresu psychologii społecznej wymaga uzupełnienia przez szersze studia nad aglomeracją paryską, w ramach której jest prowadzone. Z czasem wynikła potrzeba całej serii prac na temat przeobrażeń technicznych, ekonomicznych i społecznych, jak i badań dotyczących się nurtów umysłowych. Wiązało się to oczywiście z rozwojem zespołu. W rezultacie tej pierwszej fazy badań pojawiła się seria publikacji ogłoszonych przez CNRS, Presses Universitaires de France, UNESCO i innych wydawców.

W tym samym czasie badania zespołu o charakterze podstawowym przyciągnęły uwagę różnych instytucji publicznych, związków i organizacji społecznych. Pedagodzy, lekarze, urbaniści, planiści zainteresowali się wynikami badań pod kątem ich zastosowań praktycznych. Napływały liczne propozycje prac zleconych, które stały się dla zespołu zachętą, ale zarazem pewnym niebezpieczeństwem. Z uwagi na rytm pracy i na organizację badań doszło w 1954 r. do wyraźnego rozdzielenia badań kontraktowych oraz podporządkowanych CNRS — także w dziedzinie studiów podstawowych. Za zgodą CNRS na podstawie ustawy z 1901 r. powołano Pracownię Badań Grup Społecznych. Z powodu braku pomieszczeń drugi zespół został przestrzennie oddzielony od pierwszego i, mimo wspólnego kierownictwa, separacja ich postępowała dalej.

---

* Niniejszy artykuł informacyjny oparty jest na następujących pracach autora: *Le Travail dans un groupe de recherche pluridisciplinaire*, „Revue de l'Enseignement Supérieur”, 1965, nr 1-2, oraz *Evolution de la vie sociale et représentation de la société*. Wszystkie przypisy w tekście pochodzą od autora. (Red.).

Grupa Etnologii Społecznej rozrosła się i określiła wyraźnie swoją orientację. Utworzenie nowego zakładu w Ecole Pratique des Hautes Etudes pozwoliło na lepszą organizację jej kontaktów ze szkolnictwem wyższym i na kontynuację badań w oparciu o liczne prace doktorskie. Ułatwiło to również przyjmowanie zagranicznych stażystów, których liczba szybko się powiększa.

W ten sposób mała początkowo grupa stała się zakładem badawczym powiązanym zarazem z CNRS i z Ecole Pratique, którego uzupełnienie stanowiła Pracownia Badań Grup Społecznych, specjalizująca się w dziedzinie socjologii miasta i wykonująca zlecenia badawcze instytucji publicznych. Historia i aktualne działania tego zakładu pozwalają niewątpliwie w sposób bardziej ogólny postawić problemy ewolucji nauk społecznych we współczesnej Francji.

* * *

W skali międzynarodowej utrzymuje się stosunki z licznymi zespołami badawczymi w Polsce, Niemczech, Anglii, Kanadzie, Kolumbii, Argentynie, Senegalu i Maroku. Ta wymiana kontaktów teoretycznych, metodologicznych oraz dokumentacji może niekiedy doprowadzić do współpracy nad jedną publikacją lub do serii międzynarodowych ankiet umożliwiających zebranie i zestawienie danych porównawczych poświęconych jednemu zagadnieniu społecznemu manifestującemu się swoiście w różnych krajach¹.

EWOLUCJA ŻYCIA SPOŁECZNEGO I WYOBRAZEŃ SPOŁECZNYCH

Pojawienie się nowych form życia społecznego wiąże się z powstawaniem nowych potrzeb i aspiracji, których systematyczne wykrywanie w momencie ich narodzin wydaje się użyteczne. Chodzi tutaj zarazem o śledzenie kierunku możliwych przemian, analizę ich procesu i dostarczenie ogółowi ludności możliwości wrażliwego udziału w opracowywaniu planu rozwoju.

Potrzeby i aspiracje odgrywające najważniejszą rolę w procesie przeobrażeń mogą być wykryte na drodze obserwacji pewnych wyobrażeń, zachowań i form stosunków społecznych realizujących się w kluczowych punktach życia społecznego. Nie wskazane jest nieskończone mnożenie badań; należy natomiast dokonać rygorystycznego wyboru terenu, tematu, grup i procesów przemian, które wydają się mieć szczególne znaczenie. Pogłębione obserwacje mniejszych zbiorowości należy umieścić w ramach bardziej ogólnych badań. Wychodząc od hipotez opartych na wielu dawniejszych pracach możemy rozpocząć nową fazę poszukiwań pozwalających na sformułowanie wstępnych odpowiedzi.

W tej perspektywie bezpośrednia obserwacja ma znaczenie tylko wtedy, gdy może być uzupełniona z jednej strony przez badania psychologiczne dotyczące motywacji, a z drugiej strony przez badania socjologiczne dotyczące związków pomiędzy zaobserwowanymi faktami a przekształceniami całego społeczeństwa. Należy zakończyć badania biorąc pod uwagę dane historyczne w antropologicznej perspektywie ewolucji ludzkości. W ten sposób codzienne czynności mieszkańca miasta mogą nabrać nowego znaczenia i wnieść użyteczne wskazówki do ogólnych badań naukowych.

¹ Np. międzynarodowa ankieta pt. *Image de la femme dans la société*, „Revue Internationale des Sciences Sociales”, t. XIV, 1962, nr 1; współpracownicy: A. Kłoskowska, J. Piotrowski, N. Forget, K. Nouacer, G. Rocher, R. Clignet, G. N'Sougan Agblemagnon, L. Rosenmayr, O. Buric.

A. Kierunek badań

Badania obecnie już rozpoczęte albo te, które należy przedsięwziąć, muszą brać pod uwagę fakty już znane w zachodzących przekształceniach oraz możliwe związki między tymi faktami a powstaniem potrzeb i aspiracji.

A 1. Zjawiska miejskie i powstawanie nowych potrzeb

Powstanie nowych potrzeb w cywilizacji i ich rozpowszechnienie dokonuje się w strefach uprzywilejowanych. Pewne środowiska socjalne w wielkich aglomeracjach odgrywają tę rolę w cywilizacji przemysłowej i w krajach rozwijających się.

A 1. 1. Rozmiar zbiorowisk ludzkich, zagęszczenie ludności, szybkość zmian, różnorodność jednostek stykających się ze sobą, ich niejednorodność były często cytowane, aby wyjaśnić wielkie przemieszczanie społeczne, przekształcanie się struktur, specyficzne formy porozumienia między ludźmi. Koncentracja kulturalna przyczynia się do odkryć naukowych, sprzyja rozwojowi sztuki, wymianie idei, rozwija myśl racjonalną.

A 1. 2. Czy bardzo wielkie skupiska są obecnie najkorzystniejszym środowiskiem dla rozwoju socjalnego i kulturalnego? Dekoncentracja i decentralizacja, rozwój techniki przemysłowej w pracy na roli, nowe formy regionalizmu, a zwłaszcza nowe miasta powstałe *ex nihilo* na wsi lub pustkowiu mogą stworzyć nowe ośrodki kultury w miejscach nieprzewidzianych.

A 1. 3. Kolejnymi falami wielkie aglomeracje, które powstały na skutek ogólnego ruchu centralizacji, decentralizują się ku swej peryferii, na przedmieściach, w dzielnicach ruder, w dużych zespołach, a następnie tworzą ośrodki turystyczne; stają się one prawdziwymi miastami wypoczynkowymi i służą mieszkańcom miast, pragnącym uniknąć zbyt wielkich skupisk. Ośrodki sportów zimowych oraz kąpieliska są charakterystyczne dla tego ruchu, który przybiera obecnie nowe oblicze.

A 1. 4. Wewnątrz wielkich skupisk niektóre ośrodki społeczne, niektóre grupy, niektóre prądy odgrywają w pewnych chwilach ważniejszą rolę niż inne w rozwoju kultury lub w przygotowaniu nowych etapów ewolucji, w powstaniu rewolucji, prądów kulturalnych, politycznych, religijnych (ruch robotniczy, silne partie, kościoły, sekty). Należy je przede wszystkim badać w chwili największej aktywności.

A 2. Potrzeby, aspiracje i przekształcenia społeczne

W tworzących się ośrodkach wiejskich warunki te powodują powstanie nowych potrzeb i aspiracji, z których rodzą się nowe funkcje i nowe struktury.

A 2. 1. Dokonujące się przekształcenia nie są związane jedynie ze zmianami technicznymi, ekonomicznymi i demograficznymi ani też jedynie z modyfikacjami warunków bytu i pracy. Wiążą się one w równej mierze z prądami myślowymi, z ideologiami, z ruchami społecznymi, z życiem duchowym. Od nich zależą również wyobrażenia społeczeństwa, wzory kulturalne, obrazy przewodnie, do których sięgają ludzie, gdy budują miasta lub tworzą organizacje społeczne. Koncentracja miejska nie jest narzucona jedynie przez nieodwracalne konieczności materialne; potrzeby, które nią kierują, są typu psychologicznego, społecznego, kulturalnego.

A 2. 2. Wśród potrzeb należy rozróżnić, jak to uczyniliśmy na innym miejscu²,

² *L'évolution des besoins et la conception dynamique de la famille*, „Revue Française de Sociologie”, 1960, Paris, oct. — déc.; *La vie quotidienne des familles ouvrières*, Paris 1956, CNRS.

potrzeby niezbędne, których zaspokojenie jest bezwarunkowo konieczne, aby przeżyć, oraz potrzeby-aspiracje, które prowadzą na drogę postępu. Stopniowo aspiracje zajmują coraz późniejsze miejsce w przemianach społecznych. Potrzeby-aspiracje (zwłaszcza kulturalne) dążą do stania się potrzebami niezbędnymi, które rządy muszą zaspokoić. Wówczas powstają nowe potrzeby-aspiracje i rozwój postępuje dalej aż do recesji. W ten sposób nasze spostrzeżenia dotyczące ewolucji życia społecznego wiążą się z pewnymi uwagami na temat przekształceń ekonomicznych³.

A 2. 3. Życie w wielkich skupiskach dąży do coraz pełniejszego zaspokojenia tych potrzeb i aspiracji, lecz równocześnie narzuca ono więzy, wywiera nacisk, tworzy uwarunkowania, które grożą zniszczeniem kolejno wszystkich korzyści uprzednio osiągniętych. Anomia miejska jest przeciwieństwem wyzwolenia, które jej się przeciwstawia i niszczy ją. Anomia struktur pozostaje w związku z przeszkodami spowodowanymi izolacją społeczną.

A 2. 4 Jednak, pomimo wszystko, wyzwolenie dokonuje się stopniowo, zachowując konieczne środki ostrożności; aby uniknąć dobrze znanych sytuacji bez wyjścia, zbyt łatwego w socjologii „biologizmu”, nie zawahamy się powiedzieć, że ewolucja życia socjalnego ma pewien kierunek, jak i ewolucja w innych dziedzinach naukowych. Ta ewolucja dokonuje się również skokami poprzez wynalazki techniczne, które nagle zmieniają warunki bytowania, i poprzez rewolucje, wielkie ruchy społeczne związane z postępowaniem myśli, które tworzą struktury i stosunki społeczne nowego typu. Lecz ta ewolucja społeczna może być zaobserwowana jedynie w całokształcie ewolucji ludzkości od jej początków. W przeciwnym wypadku przeżywane lub możliwe regresje zakłócają obraz ogólny.

A 2. 5. W życiu socjalnym i kulturalnym okresy stagnacji i recesji następują po okresach ekspansji. Lecz niekoniecznie przypadają równocześnie z okresami życia ekonomicznego zbadanymi uprzednio. Pewne stwierdzone odchylenia pozwalają na częściowe wyjaśnienie różnic i sprzeczności, które istnieją między klasami społecznymi, gdyż ich znaczenie zmienia się zależnie od warunków życia.

A 2. 6. Pojęcie „kryzysu” nabiera w tej perspektywie wielkiego znaczenia, ale samo słowo jest często źle użyte. Kryzys nie powinien nigdy być rozpatrywany jedynie z punktu widzenia dezorganizacji struktur społecznych, anomii. Kiedy kwestionuje się pewne wartości, kiedy się porzuca pewne stare wzorce, kiedy stare struktury pękają — wtedy właśnie nowe możliwości otwierają się dla młodych pokoleń. Na ogół te właśnie nowe wartości, coraz bardziej aktywne, powodują rozbieżności we wzorach, sprzeczności w stosunkach społecznych, prawdziwe kryzysy w dziedzinie gospodarczej. Wówczas kryzys, którego widoczne skutki powodują przewrót w istniejących strukturach, jest jedynie objawem głębszego ruchu dążącego do wprowadzenia nowych form w życiu społecznym. Nie należy mieszać skutku i przyczyny.

A 3. Wyobrażenia, modele i sposoby bycia

Uwydatnienie potrzeb, aspiracji i wartości, których ukazanie się spowoduje te wstrząsy, może się dokonać poprzez badanie wyobrażeń i obrazów, do których przywiązani są ludzie danego społeczeństwa. Jak oni przedstawiają sobie innych, społeczeństwo, role i stosunki społeczne? W jaki sposób uświadamiają sobie przyszłość? Wszystkie te pytania mogą dać okazję do obserwacji różnego typu w czasie trwania rozpatrywanych ankiet. Dokonane już badania na temat obrazu kobiety

³ Dyskusje nad teoriami Marksa, Halbwachsa, Simianda, Webera itd. w związku z tym konieczne.

w społeczeństwie lub na temat wyobrażenia klas społecznych mogą dać o tym pojęcie. Te, które rozpoczęto na temat obrazu dotyczącego idealnego dziecka, wyobrażenia społeczeństwa u młodych itd. pozwolą na przebycie nowych etapów.

A 3. 1. Jednakże nie można oddzielić badania wyobrażeń i wzorców od badania warunków życia i zachowania. Zmienne środowiska społecznego muszą koniecznie być powiązane ze zmiennymi wyobrażeń. Jak wyobraża sobie rolę kobiety mężczyzna danego zawodu, wieku, kraju i dzielnicy? I, w związku z tym, jak się zachowuje w życiu rodzinnym lub zawodowym? Poczynając właśnie od takich skojarzeń, dojdziemy do zrozumienia mechanizmu przekształceń i roli, jaką w nich może odgrywać taki czy inny obraz wzorcowy, jakaś nowa aspiracja, jakaś potrzeba, która dąży do ustabilizowania się.

B. Metodologia

Metody pracy są związane z celem i samą formą grupy. Badacze posługują się technikami zapożyczonymi od różnych istniejących dyscyplin, lecz stopniowo opracowuje się metody specjalne. Praca zespołu wyznaczana jest zarówno stosowaną metodą, jak i celami badań.

B 1. W samym badaniu występują dwa uzupełniające się aspekty: badania ogólne na podstawie dokumentów i badania na podstawie bezpośredniej obserwacji. Pierwsze pozwalają na rozmieszczenie drugich w czasie i przestrzeni oraz na powiązanie danych szczególnych z perspektywami całokształtu. Badania porównawcze oraz badania faktów w rozwoju historycznym nadają faktom zaobserwowanym w ankietach ich prawdziwe znaczenie. Studia nad przekształceniami środowiska materialnego lub warunkami życia oraz nad prądami myśli pozwalają na bardziej obszerne zanalizowanie ewolucji struktur społecznych, sposobów bycia i systemów wartościowania wewnątrz wybranych terenów kulturowych. Różne publikacje Grupy precyzują już kierunek pracy, który w przyszłości szeroko się rozwinie (P. Chombart de Lauwe: wykłady 1957/58, metody obserwacji, 1960).

W bezpośredniej obserwacji wiążemy obszerne ankiety dokonane metodą sondowania z ankietami wykonanymi na ograniczonych próbkach i badaniami przypadków zawartych w tych próbkach. W ten sposób dane ilościowe i obserwacje jakościowe są powiązane w sposób ciągły. Ważne miejsce jest zarezerwowane obserwatorom uczestniczącym, którzy żyją czasem przez kilka lat w badanym środowisku społecznym, lub uczestnikom obserwującym spośród przedstawicieli ludności, do których odnosi się badanie.

B 2. Obserwacje psycho-socjologiczne uzupełniane są studiami ekologicznymi odnoszącymi się do terenu badań i pozwalają na określenie szeregu zmiennych w warunkach życia, wiążących się ze zmiennymi w sposobie bycia. W sposób bardzo ogólny podkreślamy pojęcie środowiska społecznego jako pojęcia roboczego mającego specjalne znaczenie w wielkich ośrodkach miejskich, gdzie bardzo często trudno jest zanalizować stosunki społeczne i fakty łączności między nimi, ponieważ jednostki mają w grupach społecznych ściśle określone kontury. W tym znaczeniu badania naszej ekipy mogły być uważane w pewnych warunkach za „mezologię” (nauka o środowisku). Przegrupowanie, klasyfikacja oraz odizolowanie zmiennych dokonuje się w zależności od określonego środowiska społecznego badanego jako całość wewnątrz społeczeństwa, do którego należy.

B 3. Techniki obserwacyjne używane do przeprowadzenia badań według metody progresywnie określonej są starannie skoordynowane. W pewnych momentach używane są swobodne wywiady, notatki przy pomocy kartek

etnograficznych, pogłębione badania przypadków jednostkowych, podczas kiedy w innych okresach pierwszeństwo będzie przyznane dokładnym kwestionariuszom z ustalonymi pytaniami. Kwestionariusze te podporządkowane są próbie tematów wybranych przypadkowo w obrębie warstw określonych w zależności od hipotez roboczych. Dla uzupełnienia można przeprowadzić badania przy pomocy dokumentów, klasycznymi metodami analizy treści lub zorganizowanymi dyskusjami grupowymi na pewne tematy.

B 4. Całokształt obserwacji jest przeprowadzony według planu obserwacji eksperymentalnej. Coraz bardziej staramy się wszystkimi sposobami przeprowadzić badania porównawcze na terenach dokładnie przestudiowanych, aby kontrolować w sposób coraz bardziej pewny warunki obserwacji. W związku z przekształceniami spowodowanymi przez planowanie możemy rozpatrywać z całą wymaganą ostrożnością przejście od eksperymentalnej obserwacji do interwencji eksperymentalnej (*Famille et habitation*).

B 5. Studia uzupełniające są potrzebne, aby rozwijały się różne kierunki badawcze. Na przykład organizuje się w Grupie z pomocą matematyków z ekipy p. Guilbaud regularne sesje robocze o teorii zbiorów, typologii, kombinatoryce itp. Wymiana poglądów z innymi grupami badaczy pozwala omówić inne metody i przygotować inne zbliżenia. Zorganizowano już lub zorganizuje się niebawem sesje na temat informacji i komunikacji, badania grup ograniczonych, analizy zawartości, badania przypadków szczególnych.

C. Ogólny program badań i stan posuwania się prac

Trudno jest podać w kilku wierszach obraz całokształtu prac już przeprowadzonych lub będących w projekcie. Należałoby opisać każde poszczególne badanie i pokazać, w jaki sposób zająłoby się ono z innymi. Stanowiąc to będzie temat przyszłych artykułów i różnych prac, które się mają ukazać. Zależnie od ogólnego kierunku Grupy, wskazanego powyżej, wszystkie badania dotyczą roli pewnych wyobrażeń i aspiracji jako motoru lub hamulca przekształceń społecznych. Na razie jedynie lista prac zgrupowanych według wielkich tematów może być podana z pobieżnym uwzględnieniem stanu ich postępu.

KOMUNIKAT Z BADAŃ

Badania zespołowe i indywidualne dokonane w Grupie Etnologii Społecznej zakończyły się publikacją prac oraz licznych artykułów, które ukazały się w najróżnorodniejszych czasopismach we Francji i zagranicą.

Po monografii dotyczącej socjologii miejskiej *Paris et l'agglomération parisienne* (2 tomy, 1952, PUF), całkowicie zresztą od dawna wyczerpanej, rezultaty ankiet i badań opublikowane zostały przez P. H. Chombart de Lauwe w wydawnictwie CNRS pt. *La vie quotidienne des familles ouvrières* (1955) w serii prac Ośrodka Badań Socjologicznych, a następnie w specjalnie stworzonej serii prac Grupy Etnologii Społecznej:

Famille et habitation, P. H. Chombart de Lauwe, J. Jenny, L. Couvreur, P. Labat i współpracownicy (2 tomy, 1959—1960);

Psychopathologie sociale de l'enfant inadapté, M. J. Chombart de Lauwe (1959);

La femme dans la société: son image dans différents milieux sociaux, P. H. i M. J. Chombart de Lauwe, M. Hugué, N. Bissere, E. Perroy (1963).

Od 1960 roku Ośrodek Badań Grup Społecznych wydaje sprawozdania o ograniczonym nakładzie. Najważniejsze to:

L'intégration du citoyen à sa ville et son quartier (4 broszury, 1961—1962);

Les comportements et les besoins des Parisiens en relation avec les structures de l'agglomération (1963).

Rozprowadzenie tych prac o ograniczonym nakładzie objęło przede wszystkim, ale nie wyłącznie, świat naukowców. Utworzono w Wydawnictwach Robotniczych nową serię pt. *Ewolucja życia społecznego*. Zarezerwowano ją dla pewnych prac (badań), których możliwości zastosowania interesują szerszą publiczność.

Nie można ograniczać publikacji rezultatów badań do wąskiego kręgu „znawców”, nie udostępniając ich szerszej publiczności, chyba że rozprowadzi się je wyłącznie wśród specjalistów i użytkowników rozporządzających kluczem wiedzy lub możliwości (władzy).

Toteż badacze w trosce o zapewnienie swym pracom jak najszerszego kręgu odbiorców są zmuszeni do informowania o nich bądź w drodze ustnych komunikatów, bądź przez zwracanie się do prywatnych organów rozpowszechniania zamiast do czasopism naukowych o charakterze uniwersyteckim. Rozwiązania te stwarzają możliwość skontrolowania bezstronności badacza na podstawie sądu, jaki może sobie o nim wytworzyć publiczność.

Byłoby rzeczą trudną i czymś sztucznym rozróżniać to, co w działaniu Grupy Etnologii Społecznej charakteryzuje zasadniczo grupę badawczą, od elementów przypadkowych, nawet anegdotycznych, związanych z jej rozwojem. Pragniemy jednak, aby ta krótka wzmianka stała się podstawą wymiany poglądów i nowych dyskusji na temat problemów, które wyłaniają się przy pracy ekipy badawczej.

Tłum. Stanisława Lazarowa

ANTONINA KŁOSKOWSKA — ŁÓDŹ

ROZWÓJ SOCJOLOGII FRANCUSKIEJ

Lokalizacja obrad VI Światowego Kongresu Socjologicznego we Francji pozwoliła uczestnikom kongresu przybyłym z całego świata zapoznać się bezpośrednio z aktualnym stanem socjologii francuskiej. Ostatnie dziesięciolecie miało dla rozwoju tej socjologii wyjątkowe znaczenie. Francja z wielu względów może rościć pretensje do tytułu ojczyzny socjologii, której przygotowanie w okresie odrodzenia i oświecenia, później zaś wyodrębnienie w osobną dyscyplinę w XIX w. tak wiele zawdzięcza myślicielom francuskim.

Aż do pierwszych lat po drugiej wojnie światowej we Francji wpływy szkoły Durkheima i wybitne indywidualności jego uczniów powodowały pewną petryfikację stylu uprawiania socjologii, charakterystycznego dla schyłku XIX w., który nie określał wprawdzie całego stanu tej dyscypliny, ale nad nią dominował. Można też uznać za swoisty paradoks fakt, że w ojczyźnie St.-Simona, Comte'a, Le Playa i Durkheima nie było uniwersyteckich studiów socjologicznych jako wyodrębnionego kierunku specjalizacji. Dopiero w 1958 r. wprowadzono licencjat z socjologii. Jednocześnie niemal w ciągu lat pięćdziesiątych krystalizacja nowych orientacji